

VESTIGIA

Archeologie & Cultuurhistorie

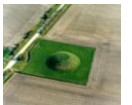
**Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit plaggen op een woningbouwlocatie
tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn**

Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

V1417

Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit plaggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn

Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Rapportnummer:	V1417
Projectnummer:	V16-3337
ISSN:	1573 - 9406
Status en versie:	Definitief 2.0
In opdracht van:	Aannemingsbedrijf Van de Vijzel
Rapportage:	C.A. Visser, A. Vissinga, R.M. van Heeringen
Plaats en datum:	Amersfoort, 19 september 2016

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

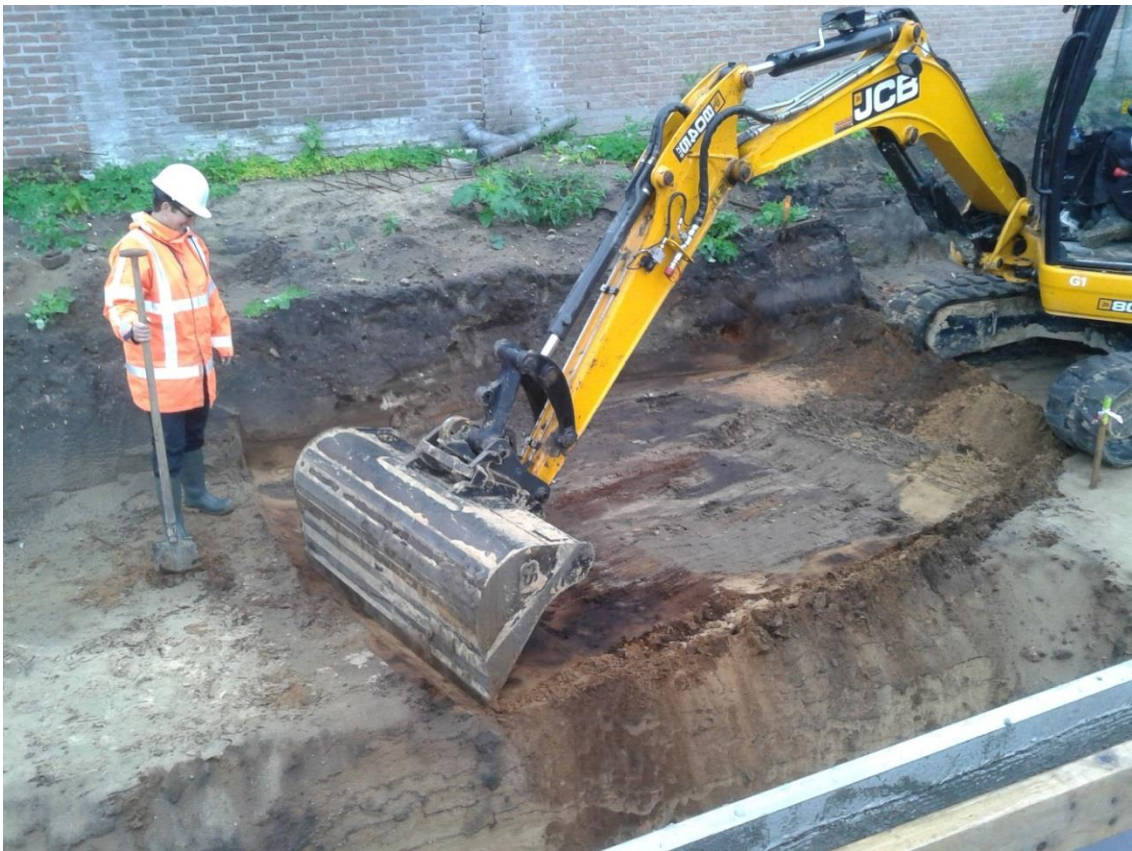

Projectgegevens		
Initiatief	Nieuwbouw van woningen tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat te Baarn	
Toponiem / locatie	De Schoutenhof	
Plaats	Baarn	
Gemeente	Baarn	
Provincie	Utrecht	
Opdrachtgever	Aannemingsbedrijf Van de Vijzel BV Roerstraat 28 3812 EX Amersfoort	
Contactpersonen opdrachtgever	Dhr. D. van de Vijzel 06 21 53 73 63 dennie@vijzel.nl	
Oppervlakte plangebied	Circa 1.650 m ²	
Diepte grondwerkzaamheden	Ca. 3 m -mv	
Huidig grondgebruik	Bouwterrein	
Onderzoeksmelding	4005930100	
Soort onderzoek	Archeologische begeleiding (protocol opgraven)	
RD-hoekcoördinaten van het plangebied	148.660 / 469.362 148.672 / 469.319	148.660 / 469.362 148.672 / 469.319
Kadasternummer	BAA01M04453G0000	
Kaartblad (1:25.000)	32A Soestdijk	
Uitvoerder en documentatie	Vestigia BV <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>	
Projectleider/Senior archeoloog	Dr. R.M. van Heeringen	
Projectmedewerkers	A. Vissinga (archeoloog) C.A. Visser (archeoloog) R.M. van Heeringen (archeoloog)	
Uitvoering veldonderzoek	4 en 5 juli 2016; 22 augustus 2016	
Bevoegd gezag	Gemeente Baarn Postbus 1003 3740 BA Baarn	
Contactpersonen	Dhr. H. van Ravenswaaij 035-5481664 / Hans.van.ravenswaaij@baarn.nl	
Deskundige namens BG		
Gecontroleerd door	Vestigia (R.M. van Heeringen) d.d. 19 september 2016	
Geaccordeerd door	Gem. Baarn (H. van Ravenswaaij) d.d. 19 september 2016	

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1 Projectomgeving.....	7
1.1 Plangebied.....	7
1.2 Operationalisering van het onderzoek.....	8
1.3 Onderzoeksdoel en -methode.....	8
1.4 Onderzoeksvragen.....	8
1.5 Woord van dank.....	8
2 Landschappelijke en historische setting.....	9
2.1 Landschappelijke ligging.....	9
2.2 Beknopte bewoningsgeschiedenis.....	9
2.3 Bebouwingsgeschiedenis ter plaatse van de onderzoekslocatie.....	10
3 Veldwerk.....	13
3.1 Uitvoering.....	13
3.2 Bodemopbouw.....	13
3.3 Sporen.....	13
3.4 Vondstmateriaal.....	13
4 Resultaten.....	17
4.1 Beantwoording onderzoeksvragen.....	17
4.2 Conclusie.....	18
Literatuur.....	19
Digitale bronnen.....	19
Bijlage 1 Overzicht van archeologische en geologische perioden.....	20
Bijlage 2 Fotoverslag archeologische begeleiding.....	21
Kaart.....	27

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Afbeelding 1 Impressie van het archeologisch onderzoek gezien in westelijke richting . Bron: foto Vestigia (22 augustus 2016).

Samenvatting

In opdracht van Aannemingsbedrijf Van de Vijzel BV heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* in mei/juni 2016 een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van een verkennend en karterend booronderzoek verricht voor een plangebied gelegen in de gemeente Baarn, tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat (*kaart 1*). Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 1.650 m². Het nieuwbouw project De Schoutenhof omvat de ontwikkeling van twee vrijstaande woningen op eerder onbebouwd gebied, de herbouw van een 18e-eeuwse dorpsboerderij met daarin drie geschakelde woningen en de realisatie van twee woningen onder één kap binnen de contouren van de bestaande boerenschuur (*afbeelding 3*).¹ Ten tijde van de uitvoering van het bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek waren de vrijstaande woningen (woningen 1 en 2) reeds in aanbouw. Bij het inventariserend veldonderzoek is vastgesteld dat het bodemprofiel in de oostelijke helft van het plangebied (ter hoogte van woningen 1 en 2) vrijwel volledig verstoord was tot in het dekzand. In de westelijke helft van het plangebied was op sommige plaatsen nog sprake van een (deels) intact podzolprofiel. De kans op de aanwezigheid van een intacte archeologische vindplaats uit de pre- of protohistorie werd daarom zeer klein geacht. Wel zouden zich in het westelijk deel van het plangebied nog resten kunnen bevinden van voorgangers van de 18^e-eeuwse boerderij. Derhalve is geadviseerd om de ondergrondse sloopwerkzaamheden en het uitgraven van de bouwkuip ter plaatse van woningen 3-4 en 5-7 archeologisch te laten begeleiden. De gemeente Baarn heeft dit advies overgenomen.

Het doel van het onderzoek is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Waar mogelijk is de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van aangetroffen archeologische waarden bepaald aan de hand van de aard, ouderdom, omvang en conservering met name in relatie tot het omliggende terrein buiten het plangebied.

Bij de archeologische begeleiding zijn twee waterputten gedocumenteerd: een gemetselde waterput en een waterput opgebouwd uit plaggen. De gemetselde waterput was gelegen ter hoogte van het inmiddels gesloopte woonhuis aan de Hoofdstraat 10/12. De put is vermoedelijk deels (bovenste deel) gesloopt en deels (onderste deel) volgestort met puin en cement voorafgaand aan de bouw van het woonhuis (*afbeelding 2*). Daardoor kon de put niet nader worden onderzocht en kunnen geen uitspraken worden gedaan over de tijd waarin de put is aangelegd en gebruikt. Omdat ook niet bekend is wanneer het inmiddels gesloopte woonhuis precies gebouwd is, is niet met zekerheid te zeggen wanneer de put is afgedankt. De plaggenwaterput was gelegen ter hoogte van de deel van de inmiddels gesloopte boerderij. De put is gebruikt in de 17^e eeuw en vermoedelijk ook in die periode aangelegd. De waterput lijkt geleidelijk te zijn verzand en niet te zijn volgestort. Mogelijk is de put door verzanding in onbruik geraakt en vervangen door de gemetselde put.

1 <http://www.nieuwbouw-baarn.nl/project/7268/schoutenhof/>.

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

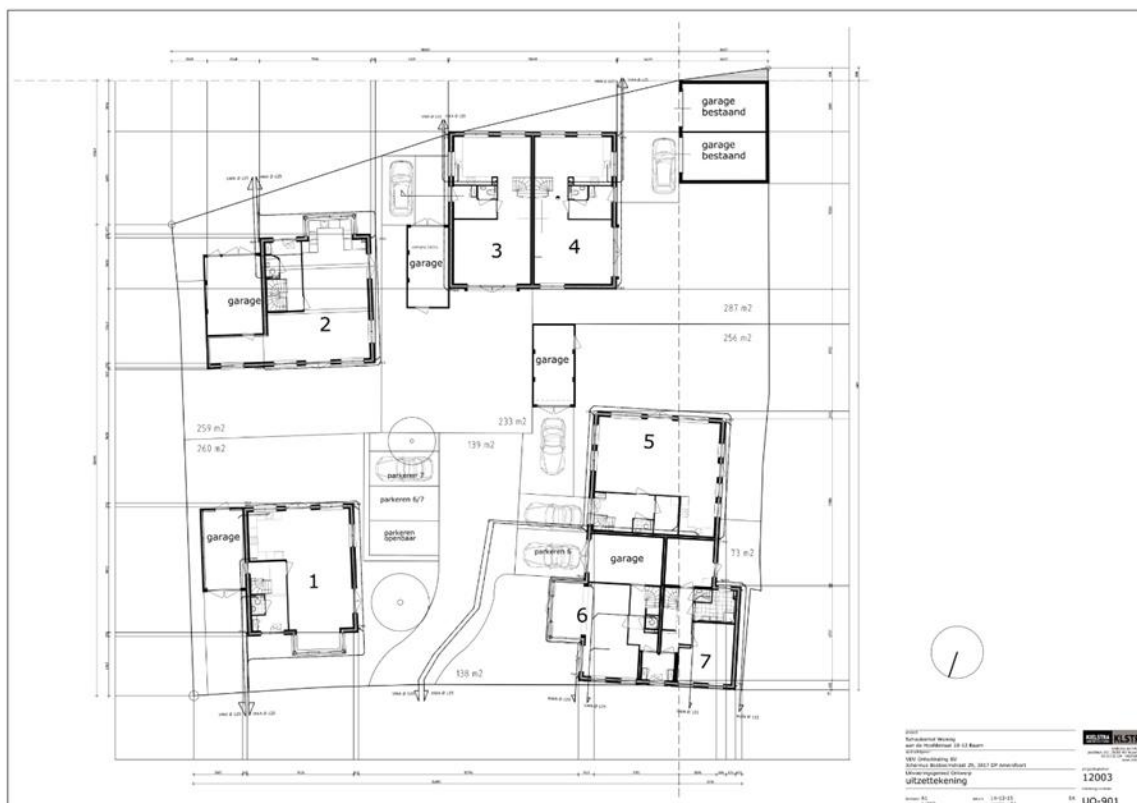

Afbeelding 2 Voormalige bebouwing ter hoogte van Hoofdstraat 10/12 te Baarn. Bron: Google Street View augustus 2015.

1 Projectomgeving

1.1 Plangebied

In opdracht van Aannemingsbedrijf Van de Vijzel BV heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* in de periode mei-juni 2016 een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van een verkennend en karterend booronderzoek verricht voor een plangebied gelegen in de gemeente Baarn, tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat (*kaart 1*).² Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 1.650 m². Het nieuwbouw project De Schoutenhof omvat de ontwikkeling van twee vrijstaande woningen op eerder onbebouwd gebied, de herbouw van een 18e-eeuwse dorpsboerderij met daarin drie geschakelde woningen en de realisatie van twee woningen onder één kap binnen de contouren van de bestaande boerenschuur (*afbeelding 3*).³ Ten tijde van de uitvoering van het bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek waren de vrijstaande woningen (woningen 1 en 2) reeds in aanbouw. Bij het inventariserend veldonderzoek is vastgesteld dat het bodemprofiel in de oostelijke helft van het plangebied (ter hoogte van woningen 1 en 2) vrijwel volledig verstoord was tot in het dekzand. In de westelijke helft van het plangebied was op sommige plaatsen nog sprake van een (deels) intact podzolprofiel. De kans op de aanwezigheid van een intacte archeologische vindplaats uit de pre- of protohistorie werd daarom zeer klein geacht. Wel zouden zich in het westelijk deel van het plangebied nog resten kunnen bevinden van voorgangers van de 18^e-eeuwse boerderij. Derhalve is geadviseerd om de ondergrondse sloopwerkzaamheden en het uitgraven van de bouwkuip ter plaatse van woningen 3-4 en 5-7 archeologisch te laten begeleiden. De gemeente Baarn heeft dit advies overgenomen.

Afbeelding 3 Ontwerp nieuwbouw De Schoutenhof (het noorden onder). Bron: Aannemingsbedrijf Van de Vijzel BV.

2 Visser/Vissinga/Schrijvers 2016; zie ook: Weerheijm/Schrijvers 2014.

3 <http://www.nieuwbouw-baarn.nl/project/7268/schoutenhof/>.

1.2 Operationalisering van het onderzoek

Voor de uitvoering van de archeologische begeleiding is op 30 juni 2016 een Programma van Eisen (PvE) opgesteld dat is goedgekeurd het bevoegd gezag, de gemeente Baarn.⁴ Op basis van het PvE is vervolgens een Plan van Aanpak (PvA) voor de uitvoering opgesteld.⁵ Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3).⁶

1.3 Onderzoeksdoel en -methode

Het doel van het onderzoek is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Waar mogelijk is de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van aangetroffen archeologische waarden bepaald aan de hand van de aard, ouderdom, omvang en conservering met name in relatie tot het omliggende terrein buiten het plangebied. Voor de beschrijving van de methode van onderzoek wordt verwezen naar het PvE en PvA.

1.4 Onderzoeksvragen

In het PvE zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?
- Wat is de aard, omvang en kwaliteit van de archeologische vondsten en vondstconcentraties?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
- Uit welke periode dateren de eventuele sporen?
- Welke fasering is er binnen het vondstmateriaal en/of de sporen te onderscheiden?
- Wat is de conservering en gaafheid van de sporen en/of vondsten?

1.5 Woord van dank

Het grondverzet was in goede handen bij de firma Odijk-Zwanenburg v.o.f. uit Amersfoort.

4 Weerheijm 2016a.

5 Weerheijm 2016b.

6 Met ingang van 1 juli 2017 is de nieuwe Erfgoedwet van kracht. In de nieuwe wet is sprake van de *certificaathouder* die vergunningplichtige handelingen (gravend onderzoek) mag uitvoeren. Tegelijkertijd met de invoering van de nieuwe wet is een certificeringstraject voor archeologische bedrijven gestart op basis van een daartoe aangepaste Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA Landbodems 4.0 en KNA Waterbodems 4.0). Omdat het proces van certificering nog in volle gang is, kan tot en met 30 juni 2017 ook nog gewerkt worden volgens de KNA Landbodems 3.3 en de KNA Waterbodems 3.2.

2 Landschappelijke en historische setting

2.1 Landschappelijke ligging

Het plangebied bevindt zich op de overgang van een van de kleinere stuwwallen in het Midden-Nederlandse zandgebied, naar het westelijke deel van de Eemvallei, op een hoogte van ongeveer 3 meter boven NAP. De stuwwal van Baarn, die een maximale hoogte van ongeveer 18 meter boven NAP bereikt, is in de voorlaatste ijstijd, het Saalien (370.000 tot 130.000 jaar geleden), gevormd door het landijs. Rondom deze stuwwal bevindt zich een zone waar dekzand aan het oppervlak ligt. Dit dekzand is tijdens de laatste koude periode in het Pleistoceen (het Weichselien - 115.000 tot 10.000 jaar geleden) door de wind afgezet. Dit materiaal wordt gerekend tot het Laagpakket van Wierden (Formatie van Boxtel).⁷ In het Holoceen ontstond door zeespiegelstijging in het gebied een lagune, die door een gebrek aan sediment-aanvoer vanuit het achterland lang open kon blijven.⁸ Onder invloed van de hogere (grond)waterstand kon aan de randen van deze lagune veenvorming plaatsvinden (Basisveen, Formatie van Nieuwkoop⁹) Door een toenemende afsluiting van zee (door dichtslibbing van het zeegat van Bergen), verzoette de lagune (de zoetwateraanvoer door met name de Overijsselse Vecht ging overheersen) en kon deze zich uitbreiden ten koste van het veen.

Na het ontstaan van een open verbinding met de Waddenzee in de Middeleeuwen is het gebied direct ten oosten van het plangebied gaan verzouten (tot aan het moment van sluiting van de afsluitdijk) en heeft er afzetting van klei plaatsgevonden. Deze klei behoort tot het Laagpakket van Lelystad (Formatie van Naaldwijk).¹⁰

Het plangebied zelf ligt in een gebied waarover vanuit de bodem- en geomorfologische karteringen weinig directe informatie beschikbaar is. Het bevindt zich op de stuwwal, maar verdere landschappelijke kenmerken of bodemkenmerken zijn niet bekend. De in de directe omgeving van het plangebied voorkomende bodemtypen zijn wel gekoppeld aan de hoogteligging. Op de stuwwal is ten zuidwesten van Baarn nog net een voorkomen van hoge zwarte enkeerdgronden gekarteerd. De flanken van de stuwwal (noord- en oostzijde) worden ingenomen door veldpodzolgronden. De Eemvallei wordt gekenmerkt door het voorkomen van in meer of mindere mate venige of moerige gronden (moerige eerdgronden, gooreerdgronden en waardveengronden) en gronden waar slechts in beperkte mate sprake is geweest van bodemvorming (hier gelegen direct aan weerszijden van de Eem: nesvaaggronden en drechtvaaggronden).¹¹

2.2 Beknopte bewoningsgeschiedenis

Op de dekzandrug langs de Eem en de flanken ervan een flink aantal vuursteenvondsten gedaan. Zowel de vuursteentjes als de sporen die werden ontdekt bij de diverse opgravingen die hier zijn uitgevoerd, zijn aanwijzingen dat het gebied al in het Mesolithicum werd bewoond. Desondanks lijkt het tot de 12^e eeuw na Chr. te duren voordat Baarn en omgeving met continue bewoning te maken krijgen. Verreweg de meeste archeologische waarnemingen betreffen dan ook vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. In de 12^e eeuw werden de bestaande dorpen in de regio door toename van de bevolkingsaantallen te groot om in hun eigen behoeften te kunnen voorzien. De stichting van nieuwe nederzettingen met voldoende landbouw- en weidegronden werd noodzakelijk; Baarn is hier een voorbeeld van. De oorspronkelijke nederzetting bestond uit maximaal twintig boerderijen in de omgeving van de huidige Leestraat (kerkstichting tussen 1100-1200). Omstreeks 1350 verleende de bisschop van

7 Schokker 2003; De Mulder *et al.* 2003.

8 Zagwijn 1986.

9 Weerts *et al.* 2003.

10 Weerts *et al.* 2003.

11 Mietes/Schrijvers 2006.

Utrecht het dorp Baarn en haar inwoners stadsrechten. Het recht van poorterschap heeft Baarn nooit gekregen. De stad heeft dan ook nooit de beschikking gehad over een muur of andere vorm van omwalling. In de eerste helft van de 14^e eeuw wordt de Pauluskerk gebouwd, nabij de Brink. Als gevolg hiervan verplaatst de kern van de stad zich in deze richting. Vanaf de 13^e eeuw wordt turf steeds belangrijker als brandstof, waarna grootschalige vervening optreedt. Bij Baarn en Soest worden de Drakenburgergracht, de Oude Gracht en de Pijnenburgergrift of Praamgracht (praam = turfschip) gegraven om turf af te kunnen voeren naar de Eem. De Praamgracht is aangelegd in 1398. Deze werd westwaarts, dieper het veen in doorgetrokken tot in het huidige park van Prins Hendrikoord (Engelse Vaart). In de 15^e eeuw is de Praamgracht verlengd naar Maartensdijk om het turf naar Utrecht te kunnen transporteren. In de Gouden Eeuw (1600-1672) is de landelijke ligging van Baarn aantrekkelijk voor de rijke burgerij. Zij vindt in de omgeving van het dorp een geschikte plaats voor de bouw van haar zomerverblijven en jachthuizen. Met de aanleg van de spoorlijn Amsterdam-Amersfoort in 1874 kwam het villapark rond Baarn tot steeds grotere ontwikkeling.

2.3 Bebouwingsgeschiedenis ter plaatse van de onderzoekslocatie

Het is niet exact bekend wanneer de gesloopte boerderij ter hoogte van Hoofdstraat 10/12 gebouwd is. De laatste eigenaar van de boerderij was de familie Schouten. Volgens de laatste bewoner van de boerderij, Jan Schouten, heeft de familie de boerderij rond 1805 gekocht.¹² Op de kadastrale minuut 1811-1832 (Baarn, sectie B, blad 03) is op de locatie een boerderij aanwezig. Deze is echter in bezit van de boer Jan Timmer, evenals de naastgelegen tuin. De percelen tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat zijn op dat moment in bezit van Jacob Saportas, een rentenier uit Amsterdam en eigenaar van de tapijtfabriek gelegen nabij de Brink. De tuin en het huis daarnaast zijn in bezit van Ernst Gustaaf Willem Cohen. Dan komen het huis, erf en tuin van Jan Timmer. De erven verder richting het noordoosten zijn respectievelijk in bezit van de weduwe Hendrik Peter Molkenboer (rentenierster) en Jan van Hoorn (winkelier). Vermoedelijk was er op de onderzoekslocatie in de 18^e eeuw al een boerderij aanwezig. In hoeverre dit de onlangs gesloopte boerderij betreft of een voorganger is onduidelijk. Het woonhuis dat direct aan de straat gelegen was, stamde vermoedelijk uit de 19^e eeuw.

¹² E-mail van de heer J. van der Laan, coördinator van de Archeologische Werkgroep (ARWE) van de Historische Kring Baarne, d.d. 13 september 2016.

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Afbeelding 4 Foto vermoedelijk van vóór 1900 (maar in ieder geval van vóór 1919) van het (inmiddels gesloopte) pand aan de Hoofdstraat 10/12 te Baarn, eigendom van de familie Schouten. Bron: http://groenegraf.blogspot.nl/2013_03_01_archive.html.

Afbeelding 5 Foto van de Hoofdstraat (ongedateerd) met links de boerderij van de familie Schouten en op de achtergrond de kerk op de Brink. Bron: http://groenegraf.blogspot.nl/2013_03_01_archive.html.

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit plaggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

3 Veldwerk

3.1 Uitvoering

Op 4 en 5 juli 2016 zouden de ondergrondse sloopwerkzaamheden van de historische boerderij en het uitgraven van de bouwkuip voor de nieuwbouw archeologisch worden begeleid. Bij aankomst op het terrein op 4 juli om 7:00 uur bleek de fundering van de historische bebouwing reeds te zijn verwijderd en afgevoerd. Er waren geen funderingsresten meer aanwezig op het terrein. Daarom is alleen het verder uitgraven van de bouwput ten behoeve van de bouw van woningen 3 en 4 en woningen 5 t/m 7 archeologisch begeleid. Ter hoogte van de bouwput voor woningen 3 en 4 zijn geen archeologische sporen of resten waargenomen. Ter hoogte van de bouwput voor de woningen 5 t/m 7 zijn in het vlak twee waterputten waargenomen. Deze zijn nader onderzocht op 22 augustus 2016. Het sporenvak is aangelegd op +4,4 m NAP. Maaiveldhoogte bedroeg ca. +5,4 m NAP.

3.2 Bodemopbouw

De natuurlijke ondergrond op de locatie bestaat uit dekzand. Ter hoogte van de bouwput voor de woningen 5 t/m 7 was sprake van een podzolbodem (*afbeeldingen 12 en 13*).

3.3 Sporen

Spoor 1 (*afbeeldingen 14 en 15*)

Spoor 1 betreft het meest noordelijke spoor. Het lag ter hoogte van het inmiddels gesloopte woonhuis aan de Hoofdstraat 10/12. In het vlak tekende dit spoor zich in eerste instantie af als min of meer rond spoor met een diameter van ca. 2 m. Bij het laagsgewijs verdiepen bleek zich in het spoor een gemetselde structuur te bevinden vanaf ca. +3,6 m NAP. De ronde gemetselde structuur met een diameter van 1,20 m was volgestort met cement en onregelmatig geplaatste bakstenen. Waarschijnlijk betreft het hier een gemetselde waterput waarvan het bovenste deel is gesloopt en waarvan het onderste deel is volgestort met puin en cement voorafgaand aan de bouw van de inmiddels gesloopte woning.

Spoor 2 (*afbeeldingen 14 en 16 t/m 20*)

Spoor 2 was in het vlak reeds te herkennen als een waterput. Ten noorden van de waterput tekende zich een regelmatige zetting van zeer ondiepe paal(?)gaten af (*afbeelding 14*). Hieraan kan geen duiding worden gegeven. Het spoor van de waterput was gelegen ter hoogte van de deel van de gesloopte boerderij. De put had een buitendiameter van 1,40 m en een binnendiameter van 0,94 m. Spoor 2 is machinaal gecoupeerd, waarbij de oostzijde is verwijderd. De wanden van de waterput waren opgebouwd uit plaggen. Deze plaggen waren ca. 23 cm breed, 32 cm lang en 8 cm hoog. De gelaagde vulling van de put bestond uit tamelijk schoon zand. De bodem van de put begon op een diepte van ca. +3 m NAP. De bodem bestond uit een dik humeus pakket. Aan de onderzijde bevonden zich eveneens plaggen. Daaronder bevond zich een humeuze zandlaag met daarin een aantal (fragmenten van) dakpannen en zware keien. Ook waren hierin sterk vergane riet(?)stengels te herkennen. Mogelijk heeft men een rieten mat of mand verzaaid met keien en dakpannen in de put neergelaten om verzanding van de put tegen te gaan. De put lijkt nadat deze buiten gebruik is geraakt of voorafgaand aan de bouw van de gesloopte boerderij niet opzettelijk te zijn volgestort met puin of afval.

3.4 Vondstmateriaal

Het vondstmateriaal is opgenomen in *tabel 1*. Bij de aanleg van het sporenvak is een pijpenkop gevonden (*afbeelding 6*). De ketel heeft een ovoïde vorm. De ketelrand heeft een radversiering. De ketel is verder versierd met een gestileerde roos (zeven stippen). Dit is een versiering die zowel in de 17^e als de 18^e eeuw erg populair was. De ketel draagt geen merk en er is ook geen hielmerk (meer) te herkennen. Op basis van de vorm dateert de pijp uit de 18^e eeuw.

Afbeelding 6 Pijpenkop gevonden bij vlakaanleg. Bron: foto Vestigia (13 september 2016). Schaalbalk in centimeters.

Uit het spoor rondom de gemetselde structuur (spoor 1) kwamen voornamelijk puinresten. Het enige fragment gebruiksaardewerk betreft een randfragment van een zogenaamde 'jydepot' (afbeelding 7). Dit aardewerk werd in het Deense Jutland vervaardigd vanaf de tweede helft van de 17^e eeuw tot in de vroege 19^e eeuw.

Afbeelding 7 Randfragment van een 'jydepot' afkomstig uit spoor 1. Bron: foto Vestigia (13 september 2016).

In de pluggenwaterput (spoor 2) is meer materiaal gevonden. Het aardewerkassemblage bestaat onder andere uit roodbakkend geglazuurd aardewerk, slibversierd aardewerk, witbakkend geglazuurd aardewerk en majolica. Naast randfragmenten van twee bekers en een pot, bevinden zich onder het roodbakkend geglazuurd aardewerk ook twee pootjes (afbeelding 8). Eén daarvan is zwart geblakerd en heeft waarschijnlijk tot een soort van een kookgerei behoord zoals een grape (een kookpot) of een kokenpan. Het andere pootje is wat fijner en vertoont geen brandsporen. Ook vuurpotten, komforen en vergieten hadden vaak drie pootjes. Mogelijk heeft het pootje tot dergelijk keukengerei behoord.

Afbeelding 8 Roodbakkend geglazuurd aardewerk: randfragment van een pot (linksboven), randfragmenten van twee bekers (rechtsboven en rechtsonder) en twee pootjes (middenboven). Bron: foto Vestigia (13 september 2016).

Het slibversierde aardewerk bestaat uit een fragment van een voet, vermoedelijk van een zoutschaaltje, en een fragment van een oor. Het witbakkend aardewerk bestaat naast twee losse scherfjes uit een bodemfragment van een pot of kan (afbeelding 9). Het overige aardewerk bestaat uit twee fragmenten majolica (borden) en een steel van een aardewerken pijp. De steel is niet versierd en draagt geen merk.

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit plaggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Afbeelding 9 Bodemfragment van een pot of kan van witbakkend geglaazuurd aardewerk. Bron: foto Vestigia (13 september 2016).

Afbeelding 10 Overig aardewerk: een fragment van een voet en een oor van slibversierd aardewerk (onder), twee fragmenten van borden van majolica (rechtsboven), enkele scherfjes geglaazuurd aardewerk (links) en de steel van een pijpje (linksboven). Bron: foto Vestigia (13 september 2016).

Zoals hierboven reeds vermeld bevonden zich onderin de put grote keien, dakpannen en baksteenfragmenten (*afbeelding 11*). Daarnaast kwamen uit de vulling van de put drie spijkers en een fragment van een kies van een schaap of geit.

Afbeelding 11 Keien, dakpannen en baksteenfragmenten uit de bodem van de put. Bron: foto Vestigia (13 september 2016).

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Nr.	Datum	Put	Spoor	Verzamelwijze	Materiaal	Vondstcategorie	Aantal	Gewicht (g)	Omschrijving
1	5-7-2016	1	-	aanleg vlak	keramiek	pijp/ pijpenkop/ pijpensteel	1	9	pijpenkop
2	22-8-2016	1	1	machinaal verdiepen	keramiek	juttepot/ jydepot/ juttepote	1	32	randfragment
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	roodbakkerd geglaazuurd aardewerk	10	389	1 randfragment van pot, 2 randfragment van dezelfde beker, 1 randfragment van beker, 2 voetjes, 1 kleine randscherf, 3 kleine wandscherven
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	roodbakkerd geglaazuurd aardewerk, slibversierd	2	65	voetfragment en oorfragment
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	witbakkerd geglaazuurd aardewerk	3	173	bodem van pot of kan, 1 losse randscherf, 1 losse bodemscherf
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	majolica: bord/ schotel	2	43	randfragmenten
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	pijp/ pijpenkop/ pijpensteel	1	4	pijpensteel
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	dakpan	9	4.768	dakpanfragmenten
3	22-8-2016	1	2	coupe	keramiek	baksteen	6	1.419	baksteenfragmenten
3	22-8-2016	1	2	coupe	steen	-	7	4.282	onbewerkte keien
3	22-8-2016	1	2	coupe	ijzer	spijker/ (klink)nagel	3	54	spijkers
3	22-8-2016	1	2	coupe	dierlijk bot	gebitselement: tand/ kies	1	8	kies schaap/ geit

Tabel 1 Baarn-Hoofdstraat/Eemstraat. Vondstmateriaal.

4 Resultaten

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Hieronder worden de onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen beantwoord.

- Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters? Er zijn twee sporen waargenomen. Het betreft in beide gevallen waterputten. Spoor 1 was een gemetselde waterput. Spoor 2 was een pluggenwaterput. De gemetselde waterput had een buitendiameter van 1,20 m. De put kon niet nader worden onderzocht omdat deze nadat de put in onbruik is geraakt of voorafgaand aan de bouw van het inmiddels gesloopte woonhuis aan de Hoofdstraat deels is gesloopt en deels is volgestort met puin en cement, vermoedelijk om wel tegen te gaan. De pluggenwaterput had een buitendiameter van 1,40 m en een binnendiameter van 0,94 m. De bodem van de put begon op ca. +3 m NAP (ca. 2,4 m -mv).

- Wat is de aard, omvang en kwaliteit van de archeologische vondsten en vondstconcentraties? Bij het onderzoek is gebruiks aardewerk aangetroffen (*tabel 1*, n=20). Daarnaast zijn in de bodem van de pluggenwaterput dakpanfragmenten (n=9), baksteenfragmenten (n=6) en enkele keien (n=7) aangetroffen. Verder kwamen uit de vulling van de put 3 spijkers en een fragment van een kies van een schaap of geit.

- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij? Bij de aanleg van het sporenveld is een pijpenkop gevonden die niet nader gedateerd kan worden dan in de 18^e eeuw. In spoor 1 is een enkel fragment aardewerk aangetroffen (fragment van een 'jydepot') dat dateert uit de periode van de tweede helft van de 17^e eeuw tot en met de eerste helft van de 19^e eeuw. Het aardewerk uit spoor 2 kan vermoedelijk gedateerd worden in de 17^e eeuw. Het aardewerkassemblage bestaat uit roodbakkerend geglaazuurd aardewerk, slijbversierd aardewerk, witbakkerend geglaazuurd aardewerk, majolica en de steel van een aardewerken pijpje.

- Uit welke periode dateren de eventuele sporen? Het fragment van de 'jydepot' uit spoor 1 is niet afkomstig uit de waterput zelf, aangezien deze was volgestort met puin en cement, maar uit de vulling van het spoor rondom de put. Dit spoor moet waarschijnlijk niet geassocieerd worden met de aanleg van de put, maar eerder met de sloop van de put, gezien de aanwezigheid van puin in de vulling. Er kan weinig met zekerheid worden gezegd over de periode waarin de put is aangelegd, gebruikt of in onbruik is geraakt. Het enige dat zeker is, is dat de put moet zijn gesloopt en volgestort met puin en cement voorafgaand aan de bouw van het inmiddels gesloopte woonhuis aan de Hoofdstraat 10/12.

Het vondstmateriaal uit spoor 2 doet vermoeden dat de pot in ieder geval in de 17^e eeuw is gebruikt. De put lijkt langzaam verzand te zijn. Mogelijk heeft de gemetselde waterput uit spoor 1 de functie van de pluggenwaterput overgenomen. Er kan niet met zekerheid worden gezegd wanneer dit is gebeurd.

- Welke fasering is er binnen het vondstmateriaal en/of de sporen te onderscheiden? Mogelijk heeft de gemetselde waterput uit spoor 1 de functie van de pluggenwaterput overgenomen. Er kan niet met zekerheid worden gezegd wanneer dit is gebeurd.

- Wat is de conservering en gaafheid van de sporen en/of vondsten? De conservering van spoor 1 was goed, de gaafheid was redelijk. Vermoedelijk is het bovenste deel van de waterput gesloopt voorafgaand aan de bouw van het inmiddels gesloopte woonhuis aan de Hoofdstraat 10/12. De conservering en gaafheid van spoor 2 waren goed. De conservering en gaafheid van het aardewerk is redelijk, de conservering en gaafheid van het bot en metaal is slecht te noemen.

4.2 Conclusie

Bij de archeologische begeleiding zijn twee waterputten gedocumenteerd: een gemetselde waterput en een plaggenwaterput. De gemetselde waterput was gelegen ter hoogte van het inmiddels gesloopte woonhuis aan de Hoofdstraat 10/12. De put is vermoedelijk deels (bovenste deel) gesloopt en deels (onderste deel) volgestort met puin en cement voorafgaand aan de bouw van het woonhuis (*afbeelding 2*). Daardoor kon de put niet nader worden onderzocht en kunnen geen uitspraken worden gedaan over de tijd waarin de put is aangelegd en gebruikt. Omdat ook niet bekend is wanneer het inmiddels gesloopte woonhuis precies gebouwd is, is niet met zekerheid te zeggen wanneer de put is afgedankt. De plaggenwaterput was gelegen ter hoogte van de deel van de inmiddels gesloopte boerderij. De put is gebruikt in de 17^e eeuw en vermoedelijk ook in die periode aangelegd. De put lijkt geleidelijk te zijn verzand en niet te zijn volgestort. Mogelijk is de put door verzanding in onbruik geraakt en vervangen door de gemetselde put.

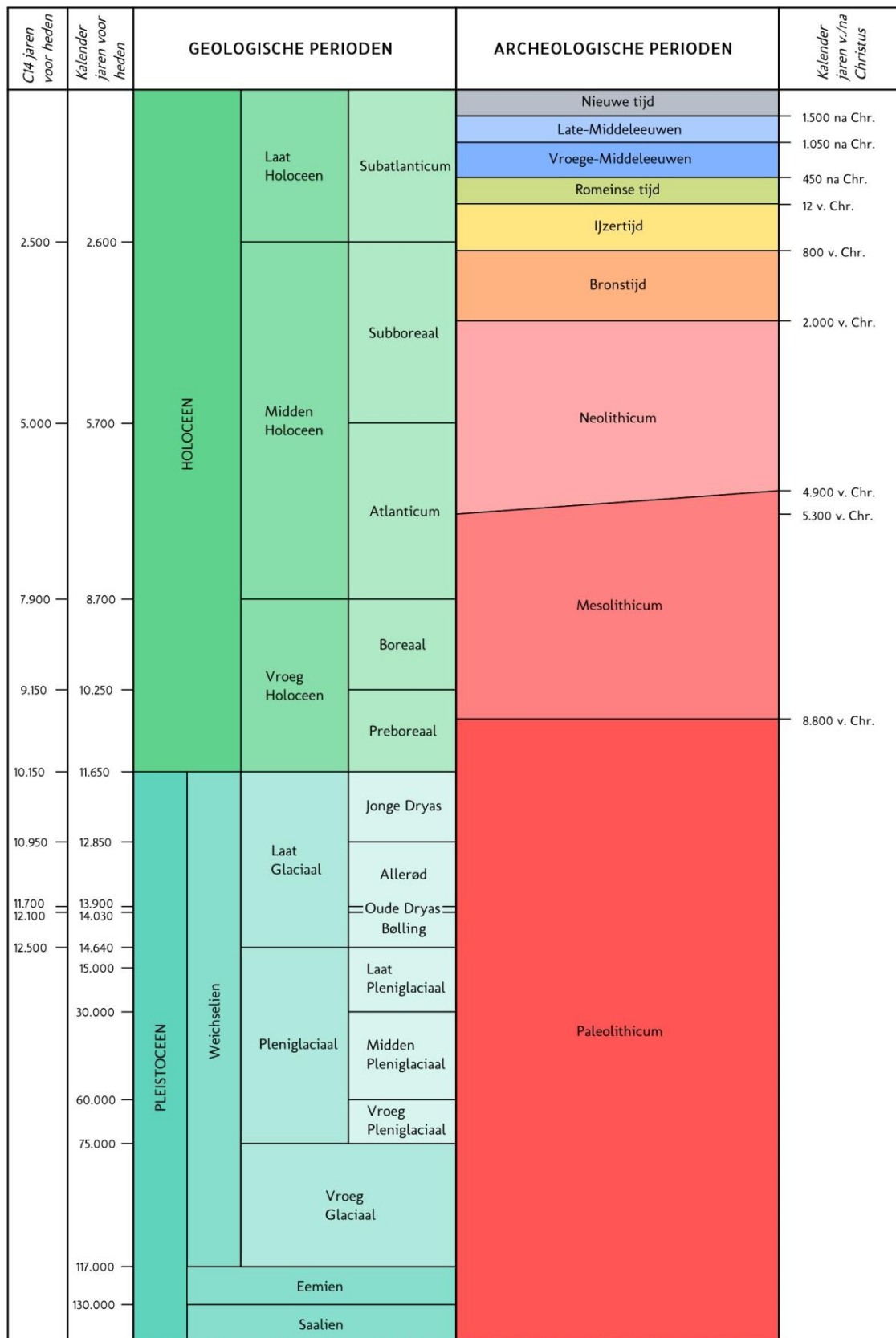
Literatuur

- BAKKER, H. DE/J. SCHELLING, 1966: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland: De hogere niveaus*, Wageningen.
- CENTRAAL COLLEGE VAN DESKUNDIGEN ARCHEOLOGIE, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*, versie 3.3, Gouda.
- MIETES, E.K./R. SCHRIJVERS 2006: *Eemstraat 19 te Baarn. Een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van boringen en een veldverkenning*, Amersfoort (Vestigia rapport 328).
- MULDER, E.F.J. DE/M.C. GELUK/I.L. RITSEMA/W.E. WESTERHOFF/TH.E. WONG, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.
- SCHOKKER, J. , 2003: *Patterns and processes in a Pleistocene fluvio-aeolian environment. Roer Valley Graben, south-eastern Netherlands*, Utrecht (Nederlandse Geografische Studies 314).
- SUEUR, C., 2015: *Archeologisch bureauonderzoek De Schoutenhof te Baarn*, Amsterdam (Buro de Brug Rapport B259).
- VISSER, C.A./A. VISSINGA/R. SCHRIJVERS, 2016: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van woningen tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat te Baarn, gemeente Baarn: Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek*, Amersfoort (Vestigia-rapport V1390).
- WEERHEIJM, W.J., 2016A: *Nieuwbouw van woningen tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat te Baarn, gemeente Baarn: Programma van Eisen ten behoeve van een Archeologische Begeleiding onder het Protocol Opgraven*, Amersfoort (Vestigia-rapport V1399).
- WEERHEIJM, W.J., 2016B: *Plan van Aanpak. Hoofdstraat, Baarn. Een archeologische begeleiding conform protocol opgraven*, Amersfoort (Vestigia-project V16-3337; 30 juni 2016).
- WEERHEIJM, W.J./R. SCHRIJVERS 2014: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van een woning aan de Eemstraat 10a te Baarn, gemeente Baarn: Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek*, Amersfoort (Vestigia-rapport V1148).
- WEERTS, H.J.T./P. CLEVERINGA/J.H.J. EBBING/F.D. DE LANG/W.E. WESTERHOFF, 2000: *De lithostratigrafische indeling van Nederland - Formaties uit het Tertiair en Kwartair*, Utrecht (TNO-NITG).
- ZAGWIJN, W.H., 1986: *Geologie van Nederland. Nederland in het Holoceen*, Haarlem (Rijks Geologische Dienst).

Digitale bronnen

- ACTUEEL HOOGTEBESTAND VAN NEDERLAND (AHN): <http://www.ahn.nl/>
- BEELDBANK RIJKSDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED: <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>
- STICHTING GROENEGRAF.NL, 'SCHOUTEN AAN DE HOOFDSTRAAT IN BAARN' (zondag 24 maart 2013): http://groenegraf.blogspot.nl/2013_03_01_archive.html

Bijlage 1 Overzicht van archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

Bijlage 2 Fotoverslag archeologische begeleiding

Afbeelding 12 Bodemprofiel ter hoogte van de Hoofdstraat in de bouwput voor woningen 5 t/m 7. Bron: foto Vestigia (4 juli 2016).

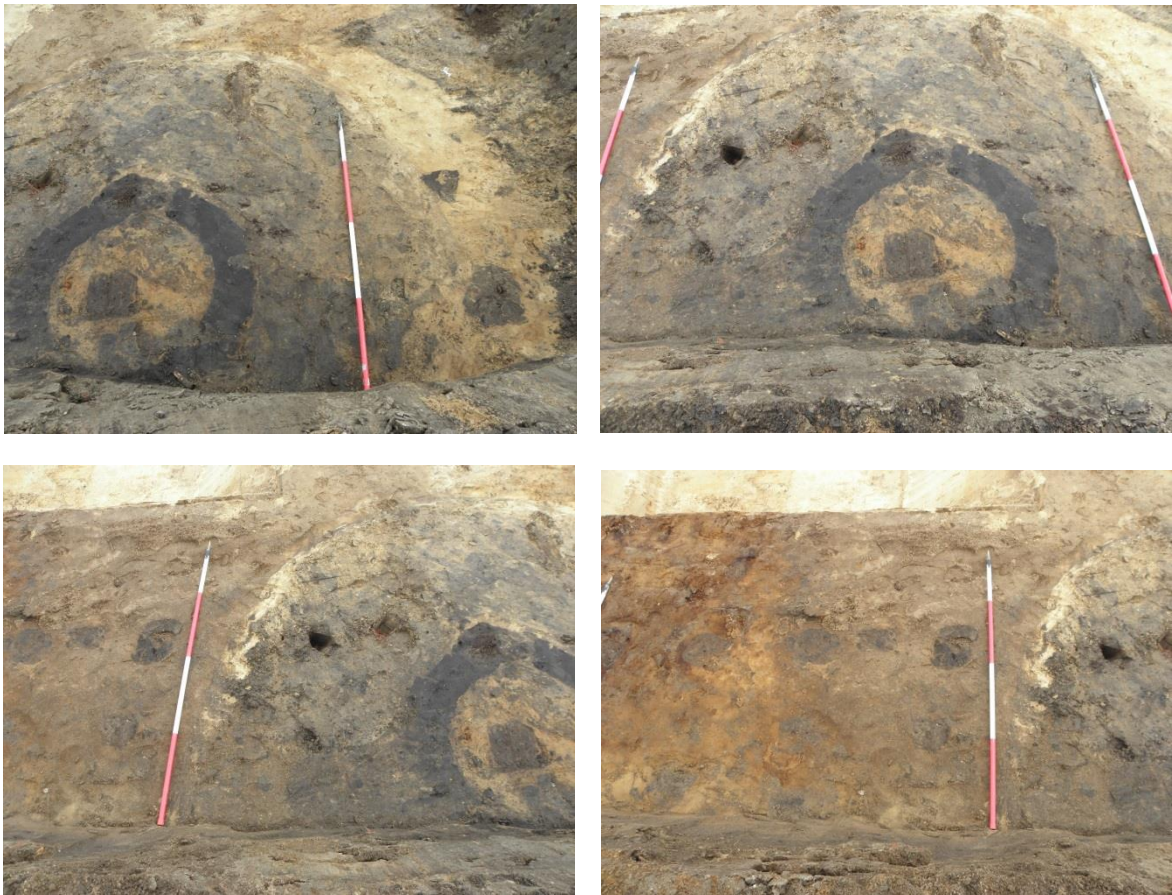

Afbeelding 13 Podzolprofiel ter hoogte van Hoofdstraat 10 te Baarn. Bron: foto Vestigia (4 juli 2016).

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Afbeelding 14 Documentatie van het vlak gezien naar het noorden. Bron: foto Vestigia (5 juli 2016). Details van het vlak hierna.

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Afbeelding 15 Spoor 1. Bron: foto Vestigia (22 augustus 2016).

Afbeelding 16 Spoor 2. Bron: foto Vestigia (22 augustus 2016).

Afbeelding 17 Spoor 2.
Bron: foto Vestigia
(22 augustus 2016).

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Afbeelding 18 Spoor 2. Bron: foto Vestigia (22 augustus 2016).

Afbeelding 19 Profiel van de bodem van spoor 2 in de bak van de kraan. Bron: foto Vestigia (22 augustus 2016).

Afbeelding 19 Profiel van de bodem van spoor 2 in de bak van de kraan. Bron: foto Vestigia (22 augustus 2016).

V16-3337: Een zeventiende-eeuwse waterput opgebouwd uit pluggen op een woningbouwlocatie tussen de Hoofdstraat en de Eemstraat in Baarn, gemeente Baarn. Een archeologische begeleiding onder het protocol opgraven

Kaart

Kaart 1: Ligging plangebied met begrenzing archeologische begeleiding (opgravingsput), tevens alle-sporen-kaart. Spoor 1 en spoor 2 liggen ter plaatse van woningen 5, 6 en 7.

This text was set using the following freely available font software:

Allerta	Copyright (c) 2010, Matt McInerney (http://pixelspread.com),
with Reserved Font Name Allerta.
Inconsolata_dz	Copyright (c) 2006, Raph Levien (http://www.levien.com),
with Reserved Font Name <Inconsolata>.
Copyright (c) 2009, David Zhou (http://blog.nodnod.net/)
with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.
Molengo_Vestigia	Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye,
with Reserved Font Name <Molengo>.
Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl),
with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts .

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

KAART 1 - OVERZICHT ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING HOOFDSTRAAT BAARN

LEGENDA

- Sporen (met nummer)
- Begeleide graafwerkzaamheden
- Contouren nieuwbouw (met nummer)

Project: 3337 AB Hoofdstraat Baarn
Rapport: V1417
Datum: september 2016
Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster 2016
BAG, CC-0 Kadaster 2013

Tekenaar: CAV
Schaal: 1:1.000 / A4

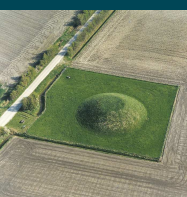
VESTIGIA
Archeologie & Cultuurhistorie

0 10 20 30 40 50 m

Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie*
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
Nederland

Telefoon 033 277 92 00
E-mail info@vestigia.nl
Website www.vestigia.nl

K.v.K. Gooi- en Eemland 32078894

Erfgoedingenieurs

“Engineering the past, creating the future”

